

ЕНТРОПІЯ ІДЕЇ РІДНОЇ ВІРИ В УКРАЇНСЬКІЙ ДІАСПОРІ

Г.С. Лозко

*кандидат філософських наук, доцент, професор кафедри міжнародних відносин,
Київський національний університет культури і мистецтва*

Стаття присвячена дослідженню етнічної релігії (рідної віри) в українській діаспорі. Спроби нав'язати етнічній релігії, започаткованій В.Шаяном, монотеїстичну доктрину Л.Силенка свідчать не про її модернізацію, а про ентропію витокової ідеї „пан-арійського ренесансу” в середовищі української діаспори.

Ключові слова: ентропія, етнічна релігія.

За роки незалежності в Україні активізувався релігійний рух і саме поняття „рідна віра” як народна назва етнічної релігії українців (язичництва). Досі побутує думка, що рідна віра в Україні поширилась із української діаспори.

Мета даної статті – довести, що твердження про діаспорне походження рідної віри українців є фактичною помилкою, а також показати процес становлення та історичну долю ідеї відродження рідної віри, започатковану професором В.Шаяном та її сучасну ентропію в українській діаспорі Канади та США.

Проблема рідної віри як етнічної релігії українців, її історія та теоретичні засади досі ще не досліджувались. Є лише окремі спроби з'ясувати сутність одного з її відгалужень, що належить швидше до неорелігії, ніж до традиційного рідновір'я [6; 16]. Датою початку відродження рідної віри в Україні прийнято вважати 1934 р. [17]. Через Другу світову війну та несприятливі політичні умови воно було перенесене за межі нашої держави. Довгий час рідна віра підтримувалась зусиллями українців діаспори і повернулась в Україну лише зі здобуттям незалежності та, зокрема, розширенням релігійних свобод. Розвиток рідної віри за кордоном має свої особливості і деякі недоліки, спричинені відривом від рідної землі та відсутністю інформації. Не зважаючи на це, її історія, безперечно, становить інтерес для релігієзнавства та українознавства.

Основоположником відродження рідної віри в Україні по праву вважається професор Володимир Петрович Шаян (нар. 2 серпня 1908 р. у Львові). „Це вже є історичний факт, що ця ідея постала в моїй програмі в 1934 році” [17, 879] – писав В.Шаян. Він закінчив Гуманістичний Відділ Львівського університету імені Івана Франка, де студіював філософію, психологію і педагогіку, расологію, санскритську філологію, порівняльне релігієзнавство, європейські мови і літератури. У праці «Проблеми української віри», В.Шаян писав: «Нарід, який покидає свою віру,

покидає свою душу, свої ідеали. Іде на службу чужим Богам. Там може бути тільки рабом або прислужником. Такий нарід зрікається своєї духовної самостійності. Визнає себе меншевартісним... Що втратив народ зі своєю вірою? Він утратив найбільшу цінність, свою героїчну літературу, а враз із нею й свої героїчні ідеали; своє усвідомлення окремішності, свій відмінний і єдиний шлях розвитку, найглибшу основу, джерело власної культури. Чи можна втратити більше?... А скульптура? Статуя Перуна, виконана з золота і срібла, напевно не була замовлена в Греції. Це мистецтво пропало. Заступила його візантійщина... Що ж сказати про мудрість народу, про його космогонію, мітологію, теологію, етику і т.д.? Не зачалася українська культура в 988 р., але пропала. Зачалася культура чужа... [17, 466-471]. Він доходить висновку, що «Відродження нації не може бути завершене без відродження її власної віри, як виразу її відчуження Бога...» [17, 477].

До початку Другої світової війни В.Шаян працював на посаді асистента кафедри орієнталістики в тому ж університеті. Перша його дисертація «Індра в Рігведі», яка була написана польською мовою, видавалася лише частково. Після «приходу більшовиків», як писав В.Шаян у своїх спогадах, він «не признавався до своєї праці», побоюючись «чисток», які робили «учені з Москви, поставлені для контролі». Пізніше він назве її «загублена докторська праця, яку я не міг показати чи представити за большевицьких часів...» [17, 66, 70].

5 листопада 1943 р. у Львові В.Шаян створив нелегальну релігійно-політичну організацію «Орден Лицарів Бога Сонця», метою якої була боротьба проти Німеччини і СРСР за визволення України. Його послідовники воювали в лавах УПА [10,13]. У зверненні до проводу ОУН В.Шаян писав: «Ор-

ден не творить окремої мілітарної одиниці, але включається в політичну і революційну ОУН. Домагається, однак, свободи релігійного визнання, як теж голошення ідей і віри Ордену» [15]. В.Шаян змушений був емігрувати, ховаючись від переслідувань сталінським режимом воїнів УПА.

Однак і за межами України він не залишав ідеї відродження рідної віри: в Авґсбурзі в Німеччині В.Шаяном була створена Друга група Ордену. Тут у таборі Сомер-Касерне він читав лекції, видавав журнали «Орден», «Нова епоха», «Науково-літературний збірник», «Світання». Після капітуляції Німеччини він став організатором і першим Президентом Європейської Президії Української Вільної Академії Наук (УВАН), а також Вільного університету, який пізніше об'єднався з Вільним університетом у Мюнхені. В.Шаян писав про цей активний період свого життя: «Моя кімната стала осередком численних редакцій, зв'язком УВАН, університету. Около 70 видань вийшло з цієї кімнати. І тут в Авґсбургському періоді із групи молодих людей я створив другу фалангу лицарів «Ордену Бога Сонця». Було їх дванадцять, що дістали орденський вишкіл і склали орденську присягу» [15, 4]. Уся наукова і політична діяльність В.Шаяна, який осів у Лондоні, була позначена відданим служінням Україні. У травні 1947 р. за праці «Вступ до Ріґведи» і «Пурушасукта (Містерія Жертви)» він отримав науковий ступінь і звання професора.

Повного списку посвячених лицарів в архіві В.Шаяна не знайдено, можливо, його не складало із конспіративних міркувань. Сам В.Шаян в різних листах і публікаціях згадує прізвища або рідновірські імена тих, хто слухав його лекції, але не всі вони були посвяченими. П.Боголюб, очевидно, один з посвячених, писав: «Навколо Володимира зібрався гурт студентів, які цікавилися рідною духовістю та вірою. Дехто із них став членом Ордену (організації відродження рідної віри)... Всіх дійсних членів Ордену не знаю» [3, 21]. Серед посвячених лицарів достовірно відомо прізвища: Богдана Війтенка (якого В.Шаян назвав «найкращим з цілої групи»), Всеволода Герасимовича («один з найкращих»), Богослова Ліського, Вишати Святославича (якого В.Шаян вважав своїм «духовним сином»), Лева Силенка (посвячене ім'я Орлигора), Петра Роєнка (він же П.Боголюб). У своїх листах В.Шаян називав їх лицарями і писав, що вони склали орденську присягу [1]. Свою поему «Орден Бога Сонця» В.Шаян присвятив ще одному лицарю: «Вічній пам'яті О.Новаківського – Великого Рицаря Бога Сонця в першу річницю смерті присвячує автор». Отже, відомо про сімох посвячених лицарів. В кімнаті В.Шаяна в

різний час жили Б.Онуфрієнко, Михайло Орест, проф. М.Державін, але про їхню посвяту нічого достовірно не відомо. В різних листах згадуються ще прізвища Василя Барки (поета), професора Кибалюка, Славутича-Зуєвського, Русальського, Балка, Івана Багряного (відомого письменника), Михайла Костевича, який займався пересиланням накладу книжки «Ордену». Але їхню належність до Ордену також не можна стверджувати точно.

В Архіві В.Шаяна зберігся текст присяги, яку складали Лицарі Ордену Бога Сонця. Перша частина клятви є власне Символом Віри: «Вірю у Сварога, Бога наших Прапредків, Єдиного Многопроявного, якого як найвище Божество під різними іменами почитали, молилися і вірували в Нього наші Прапредки.... Вірю в найвище Начало Космічної Творчости, що його під іменами Перуна, Свантевита, Дажбога та численними іншими іменами народи визнавали і почитали... Вірю в Перуна, Батька і натхненника Лицарського Ордену на Землі... Вірю в Дажбога, що вогнем свого Існування утримує горіння сонця і світів... Вірю в Ладу, що своєю ласкавістю в кожній любові існує і радується... Вірю в усі інші ще необ'явлені безконечні Види і Особи існування Сварога-Перуна-Дажбога у їх сутності Єдиних, в їх многопроявності незбагнених...» [1].

Друга частина присяги становить основний зміст того, на що і кому присягають: «присягаю зберігати досмертну вірність, достойнство, як і любов і відданість Обновникові цієї Віри Володимирові та буду дотримуватися духового послуху в усіх справах Віри і Дії... Буду цю мою присягу вважати дійсною після смерті Володимира через встановлене ним наслідство Віри і Чину, — цю присягу Віри моєю молитвою, моїм словом і моїм підписом стверджую» [1].

Отже, головні засади Символу віри: многопроявність Сварога і його дітей Перуна, Свантевита, Дажбога, Лади та інших його проявів, які були відомі нашим Пращурам. Встановлення Правового (звичаєвого) і Священного зв'язку Волхва Володимира і вірних йому Лицарів. В.Шаян розумів, що «наслідство» або спадкоємність духовної верстви рідної віри повинно мати свою безперервну історію. Тільки такі умови його розвитку, на його думку, забезпечують безпосередню передачу Знань і Віри. Оскільки віра наших предків була перервана насильно в 988 р., ціле тисячоліття переслідувалась, переховуючись від офіційної християнської церкви, то, насамперед, слід було

відновити розірвану традицію, що він і зробив у створеному ним Ордені.

Професор В.Шаян був визнаний Волхвом, про що свідчить запис в його Меморіальній книзі рукою Лариси Мурович: «Проф. Володимир Шаян — Волхв української національної Віри» [7]. Саме він заклав основи реставрації давніх світоглядних засад, наповнивши їх сучасним науковим змістом. З цього історичного моменту починається нова доба розвитку уже відновленого зв'язку предківської віри з українським народом.

До його власне богословських досліджень належать праці «Найвище Світло», «Найвища Святість», «Про Перуна Знання Таємне», «Богиня Світання», «Священний Героїзм», «Прапор України», «Тризуб» та інші. В.Шаян започаткував також українські студії Рігведи та переклад цього найстародавнього в світі Святого Письма безпосередньо з оригіналу (тобто санскриту), він же був і першим серйозним перекладачем текстів Велесової Книги. Свої дослідження та їх практичне застосування в релігійній практиці В.Шаян назвав «пан-арійським ренесансом», тобто, на відміну від німецького розуміння терміну «арійський» — всеарійським [17, 360].

Лариса Мурович у передмові до збірки праць В.Шаяна «Віра Предків наших» згадує, що в Ордені особливої ваги надавалося не стільки Слово, як Ділу: «Орден культивував проявлення Істоти. В Істоті є потуги куди сильніші, чи складніші, чи більш важливі, ніж Слово. Такою силою в Ордені вважається Лицарський Чин» [6, 14].

Однак, нічого не відомо про подальшу долю лицарів (крім Л.Силенка та П.Роєнка). До лицарського чину, як видно, був здатен далеко не кожен. М.Русич листовно запитав професора В.Шаяна, чи він досі вважає їх лицарями. «Відповідь була: ні!» [15, 5]. У 1968 р. поетеса Лариса Мурович, листовно знайома з В.Шаяном, разом з інженером Нестором Роговським зареєструвала офіційно в канадійському Уряді Інститут імені В.Шаяна ще за його життя, видала праці В.Шаяна «Найвище світло», «Найвища Святість», «Григорій Сковорода — лицар Святої борні». В.Шаян застерігав їх не спокушатися кількістю навернених «неофітів»: «Масу нам потрібно, але потрібно Авторитету як основи ієрархії і ладу... Зерно таке, як і ядро. Яке ядро, такий майбутній рух. Самозванчі амбіції збудять хаос. Хаос зможе опанувати тільки Духова Сила. Орден зможе створити тільки уроджений до цього. Орлигора — це збунтований учень. Так скоро він матиме своїх збунтованих учнів... Я не шукаю малодухів, але Лицарів» [7]. 15 липня 1974 р. Володимир Шаян помер.

На початку 70-х рр. Лев Силенко зробив спробу «реформувати» рідну віру, надавши їй вигляду громадянської монотеїстичної релігії для українців діаспори, назвавши її аббревіатурою РУНвіра (Рідна українська національна віра), називаючи себе «Рідним українським Пророком» та проповідуючи своє власне вчення. Однак, скоро через завищену самооцінку Л.Силенко почав втрачати авторитет серед колишніх прихильників. Ще за життя В.Шаяна канадійські друзі запитували його про Л.Силенка. В архіві зберігся лист В. Шаяна під назвою «Дещо про Леоніда Силенка (лист до друзів)», датований 12 листопада 1971 р., в якому, зокрема, він писав: «Я познайомився з Силенком в Авґсбурзі літом 1945 р. ... Силенко зложив присягу лицаря. В той час це була сама лише присяга. Очевидно і на думку не прийшло мені документувати цей акт у той час. Від того часу я надав йому ім'я Орлигора. В Ордені уживав він самого імени Лев через аналогію до Володимира та інших... Силенко (Орлигора) жив у цьому таборі і брав участь у деяких працях чи виданнях, а зокрема в акціях «Ордену». Він був присутній на зібраннях групи лицарів Ордену, на їх обрядах присяги і моєму навчанні... Мав я клопіт із його загончивістю. Він домагався трактування себе в таборі як якоїсь упривілейованої особи, а не мав ніякого авторитету, навпаки цілу низку негативних застережень... Мав він безсумнівно енергію і ініціативність... В Америці Орлигора рішився на небезпечний для нього крок проголосити себе «учителем» і «основоположником» рідної віри. Маючи під ногами твердий ґрунт мого вчення про первісну країну поселення першоіндоєвропейців, про старинність слов'янських мов і в тому числі української, зачав без контролю, різного роду видумками і фікціями аргументувати, за які доведеться довго соромитися викликаному ферментові... Як же міг він заперечити зв'язок із Орденом, якого присягу так ганебно зрадив?» [7].

П.Боголюба писав: «Між заприсяженими був і Лев Орлигора (Леонід К.Силенко). Вже при перших зустрічах виявилось, що він був незвичайний балакун, але бракувало йому доброї освіти. Багато він навчився від В.Шаяна особисто та під час наших (лицарів) зустрічей, коли ми обмінювались знаннями та досвідом» [3]. З 60-х рр. Лев Орлигора перестав афішувати своє посвячене ім'я, створюючи новий імідж і сакралізуючи себе вже як «Пророка Дажбожого». Таким чином, РУНвіра (або, як він сам її назвав,

«Силенкова віра в Дажбога») стала новою громадянською релігією, яка не має нічого спільного з політеїзмом наших предків, тобто давньоруським язичництвом. Сам засновник РУНвіри писав: «Віра в Дажбога не має нічого спільного ні з паганством, ні з неопаганством, ні з ідолопоклонством» [11; 14, 1348]. У своєму кредо «Я вірую» Силенко, стверджує, що його віра – це нова, проголошена «Рідним Пророком» релігія. Він фактично відрікається від рідних Богів: «Не потрібні мені боги більші чи менші, які жили в уяві моїх далеких любих Предків» [14]. Зважаючи на вище викладені факти, ми не можемо розглядати силенкову РУНвіру як традиційну етнічну релігію українців, оскільки вона є авторською неорелігією – штучним новотвором, а не природною язичницькою вірою предків.

Водночас 29 липня 1978 р. на Святковому зборі рідновірів у Вінніпезі (Канада) відбулося освячення Волхва Мирослава Шкавритка, який став наступним після В.Шаяна: «Після майже тисячолітньої духовної неволі і перерви відновлено фактично і юридично... безперервність зростання і розбудови Рідної Віри Предків» [4]. Оргкомітетом Собору було вироблено і затверджено статутні основи: «Про Закон Рідної Віри», «Волхв Рідної Віри», «Про юридичність освячення». Зокрема, визнається дві форми Акту освячення Волхва в Законі Рідної Віри: 1) «стан природнього зростання»; 2) «стан виїмкової потреби» (виняткових обставин – Г.Л.). Стан «природнього зростання» – це висвячення Волхвів безпосередньо Верховним Волхвом при асистуванні інших Волхвів (коли розвиток рідної віри є безперервним). Стан «виїмкової потреби» (за виняткових обставин) – «такий стан, що може постати лише у висліді насильства, боротьби, накиненої ворогом війни, чи у висліді катастроф, епідемій, пошестей і інших фізичних поразень, мусить бути направлений для відновлення континуїтету (безперервності, суцільності – Г.Л.) природнього зростання... Рідної Віри через соборне рукоположення. Юридичність цього соборного рукоположення заключається в тому, що в народі, його звичаях, способі життя, практиці морально-етичних принципів Рідної Віри зберігається в своїй основі Закон Рідної Віри і тому цей Закон як вияв загальної волі,

може бути правно (юридично – Г.Л.) переданий удостоєному обранцеві з-поміж народу через Акт освячення» [4, 9-10]. Волхв М.Шкавритко нині похований в Україні. Його вдова Галина-Зоряна Шкавритко передала священні знаки і клейноди Волхва Шкавритка та частину архівних матеріалів на збереження Волхвині Зореславі (Об'єднання Рідновірів України) [13].

У 1993 р. у Києві незалежно від діаспори виникла перша Громада українських язичників «Православ'я», якій згодом і була передана естафета відродження рідної віри через висвячення і благословення Волхвині Зореславі в 1994 р. [2]. Відомі пропагандисти рідної віри: Микола Скрипник та Борис Ребіндер (Голландія, Франція). Обидва написали праці про Велесову Книгу [7; 13, 42-56]. Завдяки Миколі Скрипнику були віднайдені в різних країнах світу і опубліковані архіви Ю.Миролюбова з текстами Велесової Книги. Нині саме ці матеріали вважаються її текстологічним джерелом [5].

Прихильники язичницької віри, відновленої Волхвом Шаяном, є в Австралії [9], в Англії та Німеччині, але вони не утворюють громад, а підтримують духовний зв'язок з Київською Громадою «Православ'я» і Релігійним центром ОРУ в Києві.

Висновки. Кінець ХХ – початок ХХІ ст. позначився ідеєю етнорелігійного ренесансу в різних країнах світу, особливо в Європі: у Німеччині, Англії, Франції, Бельгії, Швеції, Норвегії, Данії, Греції, Італії, Польщі, Чехії, Словенії, Литві, Латвії, Росії, Білорусі та інших країнах уже існують громади етнічної релігії, що продовжують духовні традиції своїх предків [8].

Тому відродження пантеїстичної форми рідної віри в Україні є закономірним явищем актуалізації язичництва як невід'ємної духовної складової національної культури. Спроби нав'язати етнічній релігії монотеїстичну доктрину свідчать не про її модернізацію, а про ентропію витокової ідеї „панарійського ренесансу” в середовищі української діаспори.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Архів В.Шаяна* // Канадський Державний Архів, фонд MG 31 Н 100.
2. *Архів ОРУ*. Рішення і Заява Управи Об'єднання Українців Рідної Віри, підписані Ст. Проповідником Мирославом Ситником.
3. *Боголюб П.* Відродження української духовності і віри // *Українське Відродження*. – 1989. – Ч. 25. – 127 с.

4. *Велике свято вільних духово українців*. Про історичний Акт освячення Волхва в Законі Рідної Віри. Друге доповнене видання. – Канада, 1983. – 281 с.
5. *Влес Книга*. Літопис дохристиянської Русі-України: В 7 тт. – Лондон, Гаага: Млин, 1968-1975.
6. *Колодний А.* РУНвіра (Рідна Українська Національна Віра). – К.: Борисфен, 2002. – 64 с.
7. *Літинський В.* Лист-сповідь // Сварог. – 1998. – Вип. 7. – С. 67-75.
8. *Лозко Г.* Велесова Книга. Волховник. – Вінниця: Континент-Прим, 2004. – 504 с.
9. *Лозко Г.* Пробуджена Енея. Європейський етнорелігійний ренесанс. – Харків: Див, 2006. – 464 с.
10. *Мурович Л.* Передмова // Шаян В. Віра Предків наших. – Гамільтон, Канада, 1987. – С. 3-10.
11. *Нове Лицарство*. – Новий Ульм, Німеччина. – 1947. – № 2-3. – С.19.
12. *Орлигора Лев Т.* Будні нашої епохи. Трилогія. – Лондон, 1954. – 392 с.
13. *Ребіндер Б.* Влесова Книга: життя та релігія слов'ян: Пер. з французької О.Нестайко-Максименко. – К.: Світ, 1993. – 276 с.
14. *Русич М.* Дещо із життєпису Володимира // Альманах Світання. – 1974. – № 3. – С. 4.
15. *Силенко Л.* Мага віра. – Канада, 1979. – С. 1348.
16. *Хміль Т.* Проблема духовності в етико-релігійному вченні Лева Силенка. – К., 2001. – 21 с.
17. *Шаян В.* Віра Предків Наших. – Гамільтон, Канада, 1987.– 894 с.

Стаття надійшла до редакції 11.11.2006 р.